

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-97>

УДК 339.137.2

БІЛИК Руслана

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

e-mail: ruslanaosadchuk21@gmail.com<https://orcid.org/0000-0003-4006-8416>

БІЛИК Діана

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0009-0009-8241-9879>e-mail: dianabiluk22@gmail.com

ГАВРИЛЮК Оксана

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

e-mail: o.gavrilyuk@chnu.edu.ua<https://orcid.org/0000-0001-8694-7251>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено вплив глобалізації на міжнародну конкурентоспроможність національних економік. Встановлено, що здатність країн конкурувати на світовому ринку тісно пов'язана з інтеграцією їх економік у світовий економічний простір, що значною мірою визначає їхні перспективи економічного зростання, соціального благополуччя та політичної стабільності. Обґрунтовано, що формування міжнародної конкурентоспроможності зумовлено комплексом внутрішніх та зовнішніх чинників, серед яких ключове місце займають науково-технічний потенціал, якість людського капіталу, стан інфраструктури та ефективність державного управління. Запропоновано стратегії адаптації національних економік до швидко змінюваних умов глобалізації, які мають на меті підвищення їхньої здатності до інновацій та гнучкості в умовах глобальної конкуренції. Доведено, що без ефективної відповіді на зовнішні виклики та активної участі в міжнародних торговельних та економічних відносинах країни не зможуть досягти стійкого соціально-економічного прогресу. Окреслено також роль інституціонального середовища в забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності, підкреслюючи важливість якості державного управління та законодавства, низького рівня корупції та ефективного захисту прав власності. Виявлено, що зовнішні фактори, такі як глобальні економічні цикли та геополітичні процеси, вимагають від країн гнучкої та прогнозованої зовнішньоекономічної політики для забезпечення стабільності та передбачуваності міжнародних відносин. Запропоновано переосмислення міжнародної конкурентоспроможності через призму сталого розвитку, що вимагає комплексного підходу до інновацій, екологічної рівноваги та соціальної відповідальності на міжнародному рівні. Доведено, що аналіз міжнародної конкурентоспроможності у контексті глобалізації дає змогу краще зрозуміти, як зміни у світовому господарстві впливають на стратегічні рішення країн щодо їхнього подальшого економічного та соціального розвитку.

Ключові слова: глобальні виклики, конкурентоспроможність, міжнародна економіка, внутрішні чинники, національна економіка, зовнішні чинники, ефективність, інвестиції.

BILYK Ruslana

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

BILYK Diana

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

HAVRYLYUK Oksana

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

GLOBAL CHALLENGES AND THEIR IMPACT ON THE FORMATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC COMPETITIVENESS

This article explores the impact of globalization on the international competitiveness of national economies. It has been determined that a country's ability to compete in the global market is closely linked to the integration of their economies into the global economic space, which significantly shapes their prospects for economic growth, social welfare, and political stability. It is argued that the formation of international competitiveness is driven by a complex of internal and external factors, among which scientific and technological potential, the quality of human capital, the condition of infrastructure, and the effectiveness of government administration hold key positions. Strategies for adapting national economies to the rapidly changing conditions of globalization are proposed, aiming to enhance their capacity for innovation and flexibility in the face of global competition. It is proven that without an effective response to external challenges and active participation in international trade and economic relations, countries will not achieve sustainable socio-economic progress. The role of the institutional environment in ensuring international competitiveness is also outlined, emphasizing the importance of quality governance and legislation, low levels of corruption, and effective protection of property rights. It is found that external factors, such as global economic cycles and geopolitical processes, require countries to have flexible and predictable foreign economic policies to ensure stability and predictability in international relations. A rethinking of international competitiveness through the lens of sustainable development is proposed, requiring a comprehensive approach to innovation, ecological balance, and social responsibility on an international level. It is proven that analyzing international competitiveness in the context of globalization helps to better understand how changes in the global economy affect the strategic decisions of countries regarding their further economic and social development.

Keywords: global challenges, competitiveness, international economy, internal factors, national economy, external factors, effectiveness, investments.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У контексті глобалізації, коли національні економіки інтегруються у світовий господарський комплекс, поняття міжнародної конкурентоспроможності набуває особливої важливості. Здатність країни ефективно конкурувати на світовому ринку є вирішальним чинником її економічного зростання, соціального добробуту та політичної стабільності. Формування міжнародної конкурентоспроможності залежить від багатьох факторів. Серед внутрішніх варто виокремити розвиток науково-технічного потенціалу, який визначає здатність країни створювати конкурентоспроможні товари та послуги, якість людського капіталу, що включає освіту та кваліфікацію працівників, та розвинену інфраструктуру, яка забезпечує ефективне функціонування економіки. Важливим також є інституційне середовище, яке включає ефективність державного управління, якість законодавства, рівень корупції та захист прав власності. Зовнішні фактори, такі як міжнародні торговельні угоди, глобальні економічні цикли та геополітичні процеси, також суттєво впливають на конкурентоспроможність. Аналіз цих взаємозв'язків дозволяє розробляти ефективні стратегії, спрямовані на підвищення соціально-економічного розвитку країни та зміцнення її позицій на міжнародній арені.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці питань визначення впливу глобальних викликів на конкурентоспроможність економіки займалися низка вітчизняних та зарубіжних учених таких, як: М. Портер [1] та Дж. Сакс [2], Л. Антонюк [3], Я. Жаліло [4], Б. Квасюк [5], А. Мельник [6], В. Базилевич [7], О. Вартелева [8], М. Синюченко [9], І. Ангелко [10], А. Уніят [11] та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження глобальних викликів, які впливають на міжнародну конкурентоспроможність країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний етап світового господарства характеризується глибокими трансформаційними процесами, які охоплюють практично всі національні економіки. Глобалізація, що супроводжується посиленням взаємозалежності між країнами, створює динамічне середовище, в якому відбуваються постійні структурні зміни. Економічна нестабільність, політичні конфлікти та демографічні виклики, які є невід'ємними атрибутами цього періоду, як створюють нові можливості для розвитку окремих країн, так і породжують значні ризики та загрози для глобальної стабільності. Ці процеси вимагають від країн та міжнародних організацій адекватної реакції та розробки ефективних стратегій адаптації до нових умов.

Глобальні економічні процеси є предметом пристальної уваги наукової спільноти. Так, В. Базилевич ідентифікує п'ять домінуючих мегатрендів сучасного економічного розвитку: глобалізацію, фінансіалізацію, інформатизацію, соціалізацію та інтелектуалізацію. Особливу увагу автор приділяє фінансіалізації як ключовому фактору структурних трансформацій у світовій економіці. Інформатизація, на думку вченого, виступає детермінантним чинником економічної поведінки та сприяє посиленню ролі знань у розвитку. Соціалізація ж, у свою чергу, підпорядковує економічні процеси задоволенню соціальних потреб людини [12]. Натомість результати досліджень І. Усик свідчать про те, що асиметрія як загальна форма глобального економічного розвитку визначає основні тенденції світового господарства в майбутньому [13].

Дослідження, проведене під керівництвом М. Згуровського, вказує на те, що людство вступає в період безпрецедентних екологічних викликів. Серед найактуальніших проблем, що визначають траєкторію розвитку цивілізації в першій половині XXI століття, варто виділити дефіцит традиційних енергоресурсів, порушення екологічної рівноваги та обмеженість водних ресурсів [14].

Вичерпання запасів викопного палива, що супроводжується стрімким зростанням світового енергоспоживання, створює значні ризики для економічного зростання та соціальної стабільності. Паралельно з цим, антропогенний тиск на природні екосистеми, обумовлений демографічним зростанням та інтенсифікацією виробництва, призводить до деградації довкілля, втрати біорізноманіття та порушення глобальних біогеохімічних циклів.

Особливу тривогу викликає дефіцит прісної води, який загострюється зміною клімату, забрудненням водних об'єктів та нераціональним використанням водних ресурсів. Ця проблема має далекосяжні наслідки для сільського господарства, енергетики та забезпечення населення питною водою, що може призвести до соціальних конфліктів і міграційних процесів.

Таким чином, дослідження підтверджують, що людство стоїть перед необхідністю радикальної трансформації виробничих відносин та моделей споживання з метою забезпечення сталого розвитку і збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Сучасний світ характеризується значними розбіжностями у рівні економічного розвитку різних країн, що зумовлює різний рівень життя їхнього населення. Паралельно з цим, обмеженість планетарних ресурсів посилює напруженість у глобальній системі.

У контексті глобальних трансформацій, спричинених масштабними довгостроковими процесами світового розвитку, особливого значення набувають мегатренди. На відміну від короткострокових тенденцій, мегатренди мають стійкий, глобальний характер і суттєво впливають на формування нових економічних парадигм.

І. Усик, узагальнюючи різноманітні наукові погляди, пропонує класифікацію трансформаційних мегатрендів [14] (табл. 1). Ця класифікація дозволяє систематизувати різноманітні процеси, що відбуваються в глобальній економіці, та виокремити їхні ключові напрямки розвитку.

Таблиця 1

Трансформаційні мегатренди

Мегатренд	Акцент та сутність мегатренду
Зміна способів побудови соціальних зв'язків	Акцент на визнанні компетентності та морального авторитету, підкреслює перехід до більш колаборативних та етично обґрунтованих соціальних структур.
Інтеграція глобальних та локальних процесів	Сфокусовано на принципі субсидіарності для максимальної ефективності, сприяє органічній інтеграції, що поважає локальну автономію, одночасно підсилюючи глобальну згуртованість.
Трансформація ціннісної основи розвитку	Орієнтовано на духовний ріст та самовдосконалення особистості, пропагує парадигму розвитку, що включає духовні та моральні виміри.
Зміна пріоритетів моделі розвитку економіки	Надає пріоритет освіти та науковим дослідженням як основним двигунам економічної еволюції, формує переважаючу траєкторію глобальних процесів та інновацій.
Концентрація на вирішенні глобальних проблем розвитку людства	Сконцентровано на екологічній стійкості, охороні здоров'я, ліквідації бідності, розвитку ключових технологій та глобальній інфраструктури, створенні умов для безпеки в різних її аспектах.

Джерело: складено на основі [15]

Глобальні виклики можна розглядати як сукупність внутрішніх і зовнішніх стимулів, що спонукають людство до здійснення радикальних змін у всіх сферах життєдіяльності. З одного боку, ці виклики є результатом об'єктивних процесів, що відбуваються в глобальній системі (наприклад, зміна клімату, вичерпання природних ресурсів), а з іншого – відображають свідоме прагнення людства до більш сталого розвитку.

Глобальні виклики виступають своєрідними маркерами, що сигналізують про необхідність трансформації виробничих відносин, систем розподілу та споживання на глобальному рівні. Вони є рушійною силою змін, які охоплюють усі аспекти людського буття та вимагають комплексного підходу до їх вирішення.

Глобальні виклики виступають як багатовекторні сили, що формують траєкторію розвитку сучасного світу. Вони одночасно є як виразом нагальних проблем, що потребують негайного вирішення, так і потенціалом для інноваційного розвитку та соціального прогресу. Для одних країн глобальні виклики відкривають нові можливості для зростання, тоді як для інших вони становлять серйозну загрозу.

Формування глобальних викликів обумовлене комплексом взаємопов'язаних факторів, серед яких:

- Загострення соціальних проблем це зростання соціальної нерівності, безробіття, бідності, міграційні процеси, екстремізм та інші негативні явища створюють значні виклики для стабільності суспільств.

- Вичерпання природних ресурсів, а саме виснаження запасів мінеральних ресурсів, деградація земель, забруднення довкілля та зміна клімату посилюють тиск на екосистеми і загрожують життєзабезпеченню людства.

- Технологічні зміни такі як швидкий розвиток технологій, зокрема цифрових, штучного інтелекту та біотехнологій, створює нові можливості, але водночас породжує етичні, соціальні та економічні проблеми.

- Глобалізація, а саме посилення взаємозалежності між країнами та регіонами світу призводить до поширення глобальних проблем та вимагає спільних зусиль для їх вирішення.

Прагнення людства до поліпшення якості життя, забезпечення сталого розвитку та справедливого розподілу ресурсів є рушійною силою формування глобальних викликів. Саме суспільство, усвідомлюючи нагальні проблеми, висуває вимоги до політиків, бізнесу та міжнародних організацій щодо розробки ефективних стратегій їх вирішення.

Згідно з дослідженнями Всесвітнього економічного форуму, серед найбільш актуальних глобальних викликів можна виділити наступні (табл. 2) [16].

К. Гельсдорф пропонує широке визначення глобальних викликів як сукупності тенденцій, що несуть у собі потенціал для масштабних негативних наслідків для людства. Ці наслідки можуть проявлятися у вигляді гуманітарних криз, що потребують міжнародної допомоги. До числа найбільш актуальних глобальних викликів, згідно з класифікацією К. Гельсдорфа, належать [16]:

- Зміна клімату (потепління клімату спричиняє підвищення рівня моря, екстремальні погодні явища та втрату біорізноманіття, що загрожує життєзабезпеченню мільйонів людей).

- Соціальна нерівність (значний розрив у рівнях доходів між різними верствами населення створює соціальну напруженість, обмежує доступ до якісних послуг та гальмує економічний розвиток).
- Економічні кризи (фінансові кризи та економічні спади призводять до зростання безробіття, бідності та соціальної нестабільності, особливо в країнах, що розвиваються).
- Продовольча безпека (дефіцит продовольства, спричинений зростанням населення, зміною клімату та конфліктами, загострює проблему голоду та недоїдання).
- Водні ресурси (обмеженість прісних водних ресурсів, забруднення водних об'єктів та нерівномірний розподіл води посилюють ризики для сільського господарства, промисловості та забезпечення населення питною водою).
- Енергетична безпека (зростаючий попит на енергію, особливо у країнах, що розвиваються, створює тиск на енергетичні ресурси та загострює питання енергетичної безпеки).
- Міграція (масова міграція, зумовлена економічними, політичними та екологічними причинами, створює значні виклики для приймаючих країн).
- Демографічні зміни (зростання населення, старіння населення та урбанізація змінюють структуру суспільств і створюють нові соціальні та економічні проблеми).
- Пандемії (поширення інфекційних захворювань може призвести до глобальних епідемій та пандемій, що загрожують здоров'ю та життю мільйонів людей).
- Війна (знищення інфраструктура, втрата територій і населення призводить до економічної нестабільності та банкрутства).

Таблиця 2.

Основні глобальні виклики

Назва виклику	Стратегічні рішення
Майбутнє світової фінансової системи	Розширення мережі міжнародних фінансових установ
Майбутнє Інтернету	Запобігання кібератакам на веб-сайти та електронні поштові скриньки
Гендерний паритет	Підвищення рівності та можливостей для жінок у країнах, що розвиваються
Міжнародна торгівля та інвестиції	Адаптація до змін у китайській економіці як основного виклику
Довгострокове інвестування, інфраструктура та розвиток	Інновації у сфері інфраструктури та промисловості, реалізація пілотних проєктів
Зайнятість, звички та людський капітал	Розвиток концепцій майбутньої університетської освіти
Продовольча безпека та розвиток сільського господарства	Збільшення продовольчих ресурсів до 2050 року для задоволення потреб зростаючого населення
Безпека навколишнього середовища та ресурсів	Активні заходи зі стабілізації клімату
Глобальна бідність	Боротьба з глобальною злочинністю та корупцією

Джерело: складено на основі [17]

Таким чином, глобальні виклики є комплексними та взаємопов'язаними явищами, що вимагають спільних зусиль міжнародного співтовариства для їх вирішення.

С. Сардак та В. Сухотеплий прогнозують початок нового етапу глобального розвитку з 2030 року, який характеризуватиметься високою динамічністю та нелінійністю. Характер цього етапу буде значною мірою залежати від співвідношення творчого потенціалу людства та темпів зростання населення [17].

Одним із найбільш визначальних аспектів майбутнього є високий ступінь невизначеності. Швидкі темпи технологічних змін, посилення глобальної взаємозалежності та зростання складності систем управління суспільством ускладнюють прогнозування майбутніх тенденцій. Це призводить до того, що розробка довгострокових стратегій розвитку стає все більш складним завданням, оскільки неможливо з достатньою точністю передбачити всі можливі сценарії розвитку подій.

Невизначеність у сучасному світі підсилюється через вплив різних факторів, серед яких значне місце займають технологічні прориви, геополітичні зміни, кліматичні виклики та соціальні трансформації. Швидкий розвиток технологій, таких як штучний інтелект, біотехнології та нанотехнології, відкриває нові можливості, але одночасно породжує невідомі ризики, зокрема у сферах приватності, безпеки та етики. Геополітичні зміни, включно зі зміщенням балансу сил та зростанням міжнародної напруженості, можуть призводити до глобальної нестабільності та конфліктів. Зміна клімату, з її екстремальними погодними явищами та підвищенням рівня моря, створює серйозні загрози для економічного розвитку, соціальної стабільності та екологічного балансу. Водночас соціальні трансформації, такі як зміни в демографії, урбанізація та зростання соціальної нерівності, вимагають нових управлінських стратегій, що можуть адекватно реагувати на ці виклики.

Таким чином, невизначеність стає ключовим фактором, який необхідно враховувати при розробці стратегій розвитку. Це вимагає від лідерів і менеджерів високого рівня адаптивності, гнучкості та готовності до швидких змін.

Сучасні національні економіки характеризуються високим рівнем мінливості, нестабільності та структурних диспропорцій, що проявляється у вигляді різких економічних коливань, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Ці економіки часто є вразливими до зовнішніх шоків, таких як

глобальні економічні кризи або політичні потрясіння, що спричиняють соціально-економічну та політичну нестабільність і змінюють умови діяльності підприємств. Крім того, структурні диспропорції, які виникають через незбалансованість між різними секторами економіки, регіонами та соціальними групами, створюють додаткові виклики для стабільного розвитку, посилюючи вразливість національних економік перед обличчям глобальних викликів [18-19].

Вказані фактори суттєво ускладнюють процес прийняття управлінських рішень на всіх рівнях, оскільки зменшують передбачуваність майбутніх подій. В умовах високої невизначеності суб'єкти господарювання стикаються зі значними труднощами у плануванні своєї діяльності, адаптації до змін зовнішнього середовища та формуванні довгострокових стратегій розвитку.

Зростання невизначеності в глобальному конкурентному середовищі посилює конкуренцію між країнами та компаніями, що вимагає від них постійного оновлення та адаптації. У таких умовах підвищується роль інновацій, гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни.

Сучасний світ зіштовхнувся з беспрецедентним викликом у вигляді повномасштабної збройної агресії росії проти України. Цей конфлікт має глибокі корені і тісно пов'язаний із процесами глобалізації та формування єдиного гео економічного простору [20].

Глобалізація, як багатовекторний процес інтеграції економічних, політичних, соціальних та культурних аспектів життя суспільства, створює як нові можливості для розвитку, так і значні ризики. Різні країни світу залучаються до процесів глобалізації з різною інтенсивністю та на різних умовах, що призводить до формування глибоких розбіжностей у їхньому соціально-економічному розвитку.

Ринкова економіка, будучи рушійною силою глобалізації, характеризується високим рівнем конкуренції та динамізмом. Однак, внутрішні суперечності ринкових відносин, такі як нерівномірний розподіл ресурсів, соціальна нерівність та екологічні проблеми, можуть провокувати конфлікти та дестабілізувати міжнародні відносини [21].

Російсько-українська війна є яскравим прикладом того, як глобальні процеси можуть призводити до локальних конфліктів, що мають далекосяжні наслідки для світової спільноти. Цей конфлікт демонструє, що глобалізація не є однорідним процесом, а супроводжується значними суперечностями та ризиками.

Таким чином, аналіз російсько-української війни в контексті глобалізації дозволяє виявити нові виклики та загрози, що постають перед сучасним світом. Для їх подолання необхідні спільні зусилля міжнародного співтовариства, спрямовані на забезпечення сталого розвитку, справедливості та миру.

Процес глобалізації, попри численні позитивні наслідки, породжує ряд суперечностей, які загострюються в умовах інтеграції світової економіки. До найактуальніших з них належать:

- Протиріччя між виробничими силами та виробничими відносинами – швидкий розвиток технологій та інновацій вимагає гнучких форм власності та управління, які не завжди відповідають існуючим інституціональним рамкам.

- Конфлікт між зростаючими потребами та обмеженістю ресурсів – збільшення населення планети та підвищення рівня життя призводять до виснаження природних ресурсів та загострення екологічних проблем.

- Розрив між технологічним прогресом та людським капіталом – швидкий розвиток технологій вимагає високого рівня кваліфікації працівників, чого не завжди вдається досягти через недостатнє фінансування освіти та професійної підготовки.

- Дисбаланс між концентрацією виробництва та спеціалізацією – з одного боку, концентрація виробництва сприяє підвищенню ефективності, з іншого боку, вона може призводити до монополізації ринків та зниження конкуренції.

- Цифровий розрив – нерівність і обмежує можливості для розвитку країн, що розвиваються.

- Конфлікт між різними формами власності – суперництво між державною, приватною та колективною формами власності створює напруженість у суспільстві та може гальмувати економічний розвиток.

- Суперечність між демократичними та авторитарними методами управління – вибір між демократичними цінностями та ефективністю авторитарних режимів є одним з ключових викликів сучасності.

- Протиріччя між ринковими та адміністративними методами регулювання економіки – пошук оптимального балансу між ринковими механізмами та державним регулюванням є важливим завданням для будь-якої економіки.

Ці суперечності вимагають комплексного аналізу та розробки ефективних стратегій їх подолання. Лише за умови гармонізації інтересів різних соціальних груп та забезпечення сталого розвитку можна сподіватися на вирішення глобальних проблем.

Сучасна глобальна економіка характеризується високим ступенем динаміки та циклічності, що зумовлює її постійну еволюцію. Проте, цей процес супроводжується виникненням різноманітних суперечностей, які можуть призводити до системних криз, екологічних катастроф та навіть масштабних конфліктів.

Однією з найбільш гострих проблем сучасності є зростання напруженості між різними цивілізаціями та державами. Війна розпочата росією та Україною є яскравим прикладом того, як внутрішні суперечності та зовнішній тиск можуть призводити до дестабілізації міжнародних відносин та загрожувати глобальній безпеці.

Ключові фактори, що формують динаміку глобальної економіки та сприяють виникненню конфліктів, охоплюють глобалізацію, яка з одного боку підсилює економічне зростання та інтеграцію, а з іншого – збільшує конкуренцію за ресурси та сфери впливу, що може спричинити конфлікти. Нерівномірний розвиток країн веде до соціальної нерівності та бідності, що може викликати соціальні заворушення та політичну нестабільність. Швидкий технологічний розвиток вносить як нові можливості для зростання, так і ризики, пов'язані з автоматизацією і кібербезпекою [22]. Кліматичні зміни, зокрема екстремальні погодні умови і дефіцит природних ресурсів, посилюють конкуренцію за ці ресурси, спричиняючи міграційні потоки та конфлікти. Так, конфлікт в Україні є проявом глобальних проблем, що вимагають спільних зусиль міжнародного співтовариства для забезпечення сталого розвитку, справедливості та миру.

Повномасштабна війна росії проти України спровокувала низку глобальних викликів, які мають далекосяжні наслідки для економіки та суспільства України. Серед них можна виділити такі:

- Поглиблення економічної нерівності – війна посилює існуючі диспропорції в розвитку різних секторів економіки, регіонів та соціальних груп, що призводить до зростання соціальної напруги.

- Ризик деіндустріалізації – масштабні руйнування виробничих потужностей та логістичних інфраструктур створюють загрозу втрати конкурентоспроможності української промисловості на світових ринках.

- Зміни в структурі власності – війна може призвести до зміни власників українських підприємств та активів, що може спричинити втрату контролю над національною економікою та посилення залежності від зовнішніх інвесторів.

- Фінансова нестабільність – війна та пов'язані з нею санкції створюють значний тиск на фінансову систему України, збільшують ризики девальвації національної валюти та інфляції.

- Зміни геополітичного положення – війна змінює геополітичне положення України та її відносини з іншими країнами, що може вплинути на вибір економічних партнерів та напрямки розвитку.

Таким чином, повномасштабна війна росії проти України не лише створює безпосередні загрози для безпеки та суверенітету України, а й посилює глобальні виклики, з якими стикається світова економіка. Для подолання цих викликів необхідна розробка комплексної стратегії відновлення та розвитку, яка враховуватиме як внутрішні, так і зовнішні фактори.

Повномасштабна війна росії проти України каталізувала значні глобальні трансформації, виявляючи низку системних недоліків у світовому порядку. Цей конфлікт особливо підкреслив вразливість глобальних виробничих та логістичних ланцюгів, де масштабні руйнування української інфраструктури разом із міжнародними санкціями викликали серйозні перебої в глобальних поставках, що негативно позначилося на світовій економіці. Загострення геополітичної нестабільності стало наслідком війни, зумовлюючи нову хвилю напруженості в міжнародних відносинах та реформування систем міжнародної безпеки з метою протистояння військовим блокам. Фінансова стабільність світу постраждала від введених санкцій проти росії та збільшених видатків на оборону і гуманітарні потреби, викликаючи тиск на світову фінансову систему. Велика кількість українців, які були змушені втекти з країни, спричинила міграційну кризу в Європі, підвищуючи навантаження на системи соціального захисту. Екологічні наслідки конфлікту, такі як забруднення внаслідок руйнувань та вибухів, загострили проблеми довкілля, створюючи додаткові виклики для екологічної безпеки регіону. Цей локальний збройний конфлікт, таким чином, виявив глибоку взаємозалежність та вразливість сучасного світу, висвітливши необхідність глобальної співпраці для забезпечення стабільності та розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У підсумку бачимо, що перш за все, стає очевидним, що глобалізація значно посилює взаємозалежність національних економік, вносячи додаткові чинники ризику та можливості для країн на шляху їхнього економічного розвитку. Інтеграція в світовий економічний ринок вимагає від держав адаптивності до швидко змінюваних умов глобальної економіки та здатності ефективно реагувати на зовнішні виклики.

Значення міжнародної конкурентоспроможності зростає у вимірах як економічного зростання, так і соціального добробуту націй. Внутрішні фактори, такі як науково-технічний потенціал, якість людського капіталу, розвиток інфраструктури та ефективність управління, є вирішальними у зміцненні позицій країни на міжнародній арені. Одночасно зовнішні фактори, включаючи міжнародні торговельні угоди та глобальні економічні цикли, вносять свій вклад у формування умов, в яких країни конкурують.

Розуміння взаємозв'язків між внутрішніми та зовнішніми аспектами конкурентоспроможності дозволяє державам формулювати стратегії, які не тільки відповідають на виклики сьогодення, але й

сприяють довгостроковому розвитку. Ефективна реакція на глобальні виклики, а також здатність до інновацій і адаптації є ключовими для забезпечення стійкого соціально-економічного прогресу.

Література

1. The Competitive Advantage of Nations. NY : Free Press, 1990.
2. Sachs J. *Macroeconomics in the Global Economy*. Colorado : Wetview Press, 2003.
3. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 273 с.
4. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / за заг. ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2005. 388 с.
5. Квасюк Б. С. Конкурентоспроможність національної економіки. Київ : Фенікс, 2005. 582 с.
6. Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Желюк Т. Л., Попович Т. М. Національна економіка. Київ : Знання, 2011. 463 с.
7. Базилевич В. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на міжнародному рівні. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (6). С. 919–922.
8. Вертелева О. В. Фактори міжнародної конкурентоспроможності України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. №3. С. 33-48.
9. Синюченко М. І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження ефективності факторів зростання. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 14-17.
10. Ангелко І.В. Методичні підходи оцінки міжнародної конкурентоспроможності країн. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т. 1. С. 205-209.
11. Уніят А. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні. *Галицький економічний вісник*. 2009. № 2. С. 7–13.
12. Базилевич В. Сучасна економічна теорія: в пошуках нової парадигми. КНУ ім. Тараса Шевченка. Економіка. 2013. № 146. С. 5-6.
13. Усик І.О. Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів: дис. канд. економ. наук., Вінниця. 2019. 297 с.
14. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти. Міжнар. Рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. Згуровський М. З. К.: НТУУ «КПІ», 2010. Ч. 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей. 252 с.
15. Сардак С.Е. Управлінсько-регуляторні аспекти розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації: монографія, Дніпропетровськ. 2012.
16. Gelsdorf K. *Global Challenges and their Impact on International Humanitarian Action*. OCHA, PDSB. 2010.
17. Сардак С.Е., Сухотеплий В.Т. Періодизація та прогноз глобальної динаміки розвитку людських ресурсів. *Економічний часопис – XXI*. 2013. №3–4. С. 3–6.
18. Popadynets N., Irtyshcheva I., Shymanovska-Dianych L., Diugowanets O., Hryhoruk I., Kramarenko I., Husakovska T., Boiko Y., Hryshyna N., Ishchenko O., Tubaltseva N., Archybisova D. (2021) Evaluation of Domestic Market Development in Ukraine. In: Russo D., Ahram T., Karwowski W., Di Bucchianico G., Taiar R. (eds) *Intelligent Human Systems Integration 2021. IHSI 2021. Advances in Intelligent Systems*
19. Hrynychshyn I., Panukhnyk O., Bil M., Popadynets N., Patytska Kh., Leshchuh I. Scientific-methodical foundations of estimation of territorial communities' endogenous capacity in Ukraine in conditions of decentralization. *Advances in Economics, Business and Management Research. Proceedings of the 6th International Conference on Strategies, Models and Technologies of Economic Systems Management (SMTESM 2019)*. 2019. <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.61> P. 314-319.
20. Брусенцева О. А. Глобальні виклики російсько-української війни. 2022. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-103>
21. Popadynets, N., Irtyshcheva, I., Yakhno, T., Diugowanets, O., Yakubiv, V., Kramarenko, I., Sala, D., Stehnei, M., Zapukhlyak, V., & Nahirna, N. (2024). Evaluating the capacity of the domestic food market in Ukraine in the pre-war period. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 46(1), 93–103. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.10>
22. Pruntseva G., Danylyshyn B., Popadynets N., Kopylyuk O., Kotsan I. Substaminale development in agricultural investments and the food security system. *E3S Web of Conferences*. 2024. Volume 567, 01020. *Physical & Chemical Geotechnologies*. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202456701020>

References

1. Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. Free Press.
2. Sachs, J. (2003). *Macroeconomics in the global economy*. Wetview Press.
3. Antonjuk, L. L. (2004). *Mizhnarodna konkurentospromozhnist' krayin: teoriya ta mekhanizm realizatsiyi: monohrafiya*. KNEU.
4. Zhalilo, Y. A. (Ed.). (2005). *Konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi*. NISD.
5. Kvasyuk, B. Ye. (2005). *Konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky*. Feniks.
6. Mel'nyk, A. F., Vasina, A. Yu., Zhelyuk, T. L., & Popovych, T. M. (2011). *Natsional'na ekonomika*. Znannya.

7. Bazylevych, V. M. (2015). Shlyakhy pidvyshchennya konkurentospromozhnosti produktsiyi APK na mizhnarodnomu rivni. *Molodyy vchenyy*, (2), 919–922.
8. Vertelyeva, O. V. (2016). Faktory mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti Ukrainy. *Visnyk Kyivs'kogo natsional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu*, (3), 33–48.
9. Syniuchenko, M. I. (2014). Konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky: doslidzhenna efektyvnosti faktoriv zrostannya. *Biznes Inform*, (7), 14–17.
10. Anhel'ko, I. V. (2014). Metodychni pidkhody otsinky mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti krayin. *Visnyk Khmel'nyts'kogo natsional'nogo universytetu*, (2), 205–209.
11. Uniyat, A. (2009). Kryteriyi ta otsinka konkurentospromozhnosti krayin na mizhnarodnomu rivni. *Halys'kyy ekonomichnyy visnyk*, (2), 7–13.
12. Bazylevych, V. (2013). Suchasna ekonomichna teoriya: v poshuku novoyi paradyhmy. *KNU im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, (146), 5–6.
13. Usyk, I. O. (2019). Strukturna transformatsiya modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv (Doctoral dissertation, Vinnytsya).
14. Zhurkovs'kyy, M. Z. (Ed.). (2010). *Analiz staloho rozvytku – hlobal'nyy i rehional'nyy konteksty*. NTUU "KPI".
15. Sardak, S. E. (2012). *Upravlins'ko-rehulyatorni aspekty rozvytku lyudskykh resursiv v umovakh hlobalizatsiyi*. Dnipropetrovsk.
16. Gelsdorf, K. (2010). *Global challenges and their impact on international humanitarian action*. OCHA, PDSB.
17. Sardak, S. E., & Sukhoteplyy, V. T. (2013). Periodyzatsiya ta prohnoz hlobal'noyi dynamiky rozvytku lyudskykh resursiv. *Ekonomichnyy chasopys – XXI*, (3–4), 3–6.
18. Popadynets, N., Irtysheva, I., Shymanovska-Dianyzh, L., Diuhovonets, O., Hryhoruk, I., Kramarenko, I., Husakovska, T., Boyko, Y., Hryshyna, N., Ishchenko, O., Tubaltsyeva, N., & Archybisova, D. (2021). Evaluation of domestic market development in Ukraine. In D. Russo, T. Ahrm, W. Karwowski, G. Di Bucchianico, & R. Tajar (Eds.), *Intelligent human systems integration 2021* (pp. 93–103). *Advances in Intelligent Systems*.
19. Hrynchyshyn, I., Panukhnyk, O., Bil, M., Popadynets, N., Patytska, K., Leshchuh, I. (2019). Scientific-methodical foundations of estimation of territorial communities' endogenous capacity in Ukraine in conditions of decentralization. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 6, 314–319. <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.61>
20. Brus'ents'eva, O. A. (2022). Hlobal'ni vyklyky roslys'ko-ukrayins'koyi viyny. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-103>
21. Popadynets, N., Irtysheva, I., Yakhno, T., Diugowanets, O., Yakubiv, V., Kramarenko, I., Sala, D., Stehnei, M., Zapukhlyak, V., & Nahirna, N. (2024). Evaluating the capacity of the domestic food market in Ukraine in the pre-war period. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 46(1), 93–103. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.10>
22. Pruntseva, G., Danylyshyn, B., Popadynets, N., Kopylyuk, O., & Kotsan, I. (2024). Substaminale development in agricultural investments and the food security system. *E3S Web of Conferences*, 567, 01020. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202456701020>